

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (teine koda)

19. detsember 2019*

Eelotsusetaotlus – Maagaasi siseturu ühiseeskirjad – Direktiiv 2009/73/EÜ – Artikli 41 lõige 11 – Võrguhalduri kohustusi käsitlevate vaidluste lahendamine – Vaidlust lahendava asutuse otsuste ajaline kehtivus – Õiguskindlus – Õiguspärane ootus

Kohtuasjas C-236/18,

mille ese on ERTL artikli 267 alusel Cour de cassation'i (Prantsusmaa kassatsioonikohus) 21. märtsi 2018. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 29. märtsil 2018, menetluses

GRDF SA

versus

Eni Gas & Power France SA,

Direct énergie,

Commission de régulation de l'énergie,

Procureur général près la cour d'appel de Paris,

EUROOPA KOHUS (teine koda),

koosseisus: koja president A. Arabadjiev, kohtunikud T. von Danwitz ja C. Vajda (ettekandja),

kohtujurist: E. Tanchev,

kohtusekretär: ametnik V. Giacobbo-Peyronnel,

arvestades kirjalikku menetlust ja 6. märtsi 2019. aasta kohtuistungil esitatut,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- GRDF SA, esindajad: *avocats* F. Boucard, H. Savoie ja D. Théophile,
- Eni Gas & Power France SA, esindajad: *avocats* J. Rousseau ja F. Prunet,
- Direct énergie, esindajad: *avocats* F. Molinié, O. Fréget ja L. Eskenazi,
- Prantsuse valitsus, esindajad: S. Horrenberger, D. Colas, A.-L. Desjonquères ja C. Mosser,

* Kohtumenetluse keel: prantsuse.

– Euroopa Komisjon, esindajad: O. Beynet ja Y. G. Marinova,
olles 22. mai 2019. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiivi 2009/73/EÜ, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/55/EÜ (ELT 2009, L 211, lk 94), ja eelkõige selle artikli 41 lõike 11 tõlgendamist.
- 2 Taotlus on esitatud kohtuvaidluses ühelt poolt Prantsuse maagaasi jaotusvõrgu halduri GRDF SA ning teiselt poolt maagaasi tarnijate Eni Gas & Power France SA (edaspidi „Eni Gas“) ja Direct énergie, samuti Commission de régulation de l'énergie (energiaregulatsiooni komisjon, Prantsusmaa, edaspidi „CRE“) ja Cour d'appel de Paris' (Pariisi apellatsioonikohus, Prantsusmaa) peaprokuröri vahel, mis käsitleb ülekandelepinguid, mille tulemusel jääb tarnijate kanda lõppklientide poolt tasumata maksete risk ja klientuuri haldamise kohustus.

Õiguslik raamistik

Liidu õigus

Direktiiv 2003/55/EÜ

- 3 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2003. aasta direktiivi 2003/55/EÜ, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 98/30/EÜ (ELT 2003, L 176, lk 57; ELT eriväljaanne 12/02, lk 230), artikli 18 lõikes 1 oli sätestatud:

„Liikmesriigid tagavad, et rakendatakse kolmandate isikute edastus- ja jaotusvõrkudele ning maagaasi veeldusjaamadele juurdepääsu süsteem, mis põhineb avaldatud, kõigile vabatarbijatele, sealhulgas tarneettevõtjatele kohaldatavatel tariifidel ning mida kohaldatakse objektiivselt ja võrgukasutajate vahel vahet tegemata. Liikmesriigid tagavad, et artikli 25 lõikes 1 nimetatud reguleeriv asutus kiidaks nimetatud tariifid või nende arvutamise aluseks oleva meetodika heaks enne nende jõustumist ning et need tariifid ja, kui heaks kiidetakse üksnes meetodika, meetodika avaldatakse enne nende jõustumist.“

- 4 Selle direktiivi artikli 33 lõike 1 kohaselt peavad liikmesriigid jõustama nimetatud direktiivi järgimiseks vajalikud õigus- ja haldusnormid hiljemalt 1. juuliks 2004.

Direktiiv 2009/73

- 5 Direktiivi 2009/73 põhjendustes 4, 6, 25, 30, 32 ja 40 on märgitud:

„(4) Sellegipoolest on praegu võrdsetel tingimustel ja diskrimineerimisvaba gaasimüük, millega ei seataks kedagi ebasoodsasse olukorda, ühenduses takistatud. Eelkõige ei ole veel seni igas liikmesriigis olemas diskrimineerimiseta juurdepääsu võrgule ega võrdselt tõhusa tasemega ametlikku järelevalvet.“

[...]

(6) Kui võrke ei eraldata tegelikult tootmis- ja tarnetegevustest („tegelik eraldamine“), on oht, et võrke mitte üksnes ei kasutata diskrimineerival viisil, vaid vertikaalselt integreeritud ettevõtjatel puudub ka stiimul oma võrkudesse piisavalt investeerida.

[...]

(25) Mittediskrimineeriv juurdepääs jaotusvõrgule määrab edaspidi tarbijatele juurdepääsu jaemüügi tasandil. Kolmandate isikute juurdepääsu ja investeringutega seotud diskrimineerimise ulatus on aga jaotusvõrgu tasandil vähem oluline kui ülekandesüsteemi tasandil, kus ülekoormus ja tootmishuvide mõju on üldiselt suurem kui jaotusvõrgu tasandil. Lisaks sellele muutus jaotussüsteemi haldurite juriidiline ja funktsionaalne eraldamine vastavalt direktiivile [2003/55] kohustuslikuks alles alates 1. juulist 2007 ja selle mõju maagaasi siseturule tuleb veel hinnata. Seega võivad olemasolevad õiguslikud ja funktsionaalsed eraldamiseskirjad viia tõhusa eraldamiseni, kui need selgemalt määratleda, neid nõuetekohaselt rakendada ja nende suhtes ranget järelevalvet teostada. Et luua jaemüügi tasandil võrdsed tingimused, tuleks jaotusvõrguettevõtjate tegevust jälgida, et takistada neid ära kasutamast nende vertikaalset integratsiooni seoses nende konkurentsiseisundiga turul, eelkõige väikeste kodu- ja mittekodutarbijate suhtes.

[...]

(30) Energeetikasektori reguleerivatel asutustel peaks maagaasi siseturu nõuetekohaseks toimimiseks olema võimalik teha otsuseid kõikides reguleerimisküsimustes ning nad peaksid olema muudest avalikest ja erahuvidest täiesti sõltumatud. See ei takista kohtuliku kontrolli ega parlamentaarse järelevalve teostamist liikmesriikide riigiõiguse kohaselt. [...]

[...]

(32) Riiklikud reguleerivad asutused peaksid saama kindlaks määrata ja heaks kiita tariife või tariifide arvestamise aluseks olevat meetodikat kas ülekandesüsteemi halduri, jaotussüsteemi halduri(te) või maagaasi veeldusjaamade halduri ettepaneku alusel, või nende võrguhaldurite ja võrgu kasutajate kooskõlastatud ettepaneku alusel. Nende ülesannete täitmisel peaksid riiklikud reguleerivad asutused tagama, et ülekande ja jaotamise tariifid oleksid mittediskrimineerivad ja kajastaksid kulusid, ning võtma arvesse nõudluse juhtimise abil säästetud võrgu pikaajalisi piirkulusid.

[...]

(40) Varustuskindluse huvides tuleks jälgida eri liikmesriikide pakkumise ja nõudluse tasakaalu ning selle põhjal tuleks koostada aruanne olukorra kohta ühenduse tasandil, võttes arvesse piirkondade gaasivõrkude vastastikuse ühendamise võimsust. Nimetatud jälgimist tuleks teostada piisavalt vara, et oleks võimalik võtta asjakohaseid meetmeid, kui varustuskindlus on ohustatud. Võrgu juurde vajaliku infrastruktuuri ehitamine ja selle hooldamine, sealhulgas gaasivõrkude vastastikuse ühendamise võimsus, peaks aitama tagada stabiilse gaasivarustuse.“

6 Direktiivi artikli 1 lõikes 1 on direktiivi eesmärk määratletud järgmiselt:

„Käesolevas direktiivis kehtestatakse ühiseskirjad maagaasi ülekande, jaotamise, tarnimise ja hoiustamise kohta. Selles sätestatakse eeskirjad, mis on seotud maagaasisektori korraldamise ja toimimisega, juurdepääsuga turule, maagaasi ülekande-, jaotus-, tarne- ja hoiustamislubade väljastamise ning võrkude kasutamise nõuete ja korraga.“

7 Kõnealuse direktiivi artikli 32 „Kolmandate isikute juurdepääs“ lõikes 1 on ette nähtud:

„Liikmesriigid tagavad, et rakendatakse ülekande- ja jaotussüsteemidele ning maagaasi veeldusjaamadele kolmandate isikute juurdepääsu süsteem, mis põhineb kõigile vabatarbijatele, sealhulgas tarneettevõtjatele kohaldataval avaldatud tariifidel ning mida kohaldatakse objektiivselt ja võrgukasutajate vahel vahet tegemata. Liikmesriigid tagavad, et artikli 39 lõikes 1 osutatud reguleeriv asutus kiidab nimetatud tariifid või nende arvutamise aluseks oleva meetoodika heaks enne nende jõustumist vastavalt artiklile 41 ning et need tariifid ja meetoodika, kui heaks kiidetakse üksnes meetoodika, avaldatakse enne nende jõustumist.“

8 Direktiivi artiklis 40 „Reguleeriva asutuse üldesmärgid“ on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis täpsustatud reguleerimisülesannete täitmisel võtab reguleeriv asutus kõik mõistlikud meetmed, et tihedas koostöös teiste asjaomaste riiklike ametiasutustega, kaasa arvatud konkurentsiasutustega, ning piiramata nende pädevust, saavutada artiklis 41 sätestatud ülesannete ja volituste raames järgmised eesmärgid:

a) edendada tihedas koostöös ameti, teiste liikmesriikide reguleerivate asutuste ning komisjoniga konkurentsivõimelist, turvalist ja keskkonnasäästlikku maagaasi siseturgu ühenduses ning turu tõhusat avamist kõikidele tarbijatele ja tarnijatele ühenduses ning tagada asjakohased tingimused gaasivõrkude tulemuslikuks ja usaldusväärseks toimimiseks, võttes arvesse pikaajalisi eesmäärke;

[...]

d) aidata saavutada kõige kulutõhusamal viisil turvaliste, usaldusväärsete ja tõhusate mittediskrimineerivate võrkude arendamist, mis on tarbijale orienteeritud, ning edendada võrgu piisavust ja vastavalt energiapoliitika üldesmärkidele energiatõhusust, nagu ka taastuvatest energiaallikatest saadava gaasi väikese ja suure ulatusega tootmist ning hajutatud tootmist nii ülekande- kui ka jaotusvõrkudes;

[...]“.

9 Direktiivi 2009/73 artiklis 41 „Reguleeriva asutuse kohustused ja volitused“ on ette nähtud:

„1. Reguleerivatele asutustele on järgmised ülesanded:

a) läbipaistvate kriteeriumide alusel kehtestada või kinnitada reguleeritud ülekande ja jaotamise tariifid või nende arvestamise meetoodika;

b) tagada, et ülekandesüsteemi ja jaotussüsteemi haldurid ning vajaduse korral süsteemiomanikud ja samuti maagaasiettevõtjad täidaksid oma käesolevast direktiivist ja muudest ühenduse õigusaktidest tulenevaid kohustusi, sealhulgas seoses piiriüleste küsimustega;

[...]

4. Liikmesriigid tagavad, et reguleerivatele asutustele antakse volitused, mis võimaldavad neil lõigetes 1, 3 ja 6 osutatud ülesandeid tõhusalt ja kiiresti täita. Selleks peavad reguleerival asutusel olema vähemalt järgmised volitused:

a) teha otsuseid, mis on maagaasiettevõtjatele siduvad;

[...]

6. Reguleerivad asutused vastutavad tingimuste või vähemalt nende arvestamise või kehtestamise aluseks oleva meetodika määramise või heakskiitmise eest piisavalt vara enne tingimuste jõustumist järgmistel juhtudel:

- a) siseriiklike võrkudega ühendamine ja juurdepääs neile, sealhulgas ülekande ja jaotamise tariifid, ning maagaasi veeldusjaamadele juurdepääsu tingimused ja tariifid. Kõnealused tariifid või kõnealune meetodika peavad võimaldama teha võrkudesse ja maagaasi veeldusjaamadesse vajalikke investeeringuid nii, et need investeeringud tagaksid võrkude ja maagaasi veeldusjaamade rentaabluse;

[...]

10. Vajaduse korral on reguleerivatel asutustel õigus taotleda ülekandesüsteemi, gaasihoidla, maagaasi veeldusjaamade ja jaotussüsteemi halduritelt tingimuste, sealhulgas käesolevas artiklis osutatud tariifide ja meetodika muutmist, et tagada nende proportsionaalsus ja mittediskrimineeriv kohaldamine. [...]

11. Iga osaline, kes soovib esitada kaebuse ülekande-, jaotussüsteemi, gaasihoidla või maagaasi veeldusjaama halduri kohta seoses käesolevast direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, võib saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. [...]

[...]“.

Direktiiv 2009/72/EÜ

- 10 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiivi 2009/72/EÜ, mis käsitleb elektrienergia siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/54/EÜ (ELT 2009, L 211, lk 55), artikli 37 lõikes 11 on ette nähtud, et „[m]is tahes isikul, kellel on põhi- või jaotusvõrguettevõtja suhtes kaebusi seoses käesolevast direktiivist kõnealusele võrguettevõtjale tulenevate kohustustega, on õigus esitada kaebus reguleerivale asutusele, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena ja teeb otsuse kahe kuu jooksul alates kaebuse kättesaamisest“.

Prantsuse õigus

- 11 Energiaseadustiku (*code de l'énergie*) põhikohtuasja asjaolude asetleidmise ajal kehtinud redaktsiooni artikli L. 134-20 teises ja kolmandas lõigus on sätestatud:

„[Vaidluste lahendamise ja sanktsioonide määramise k]omitee otsust, mis võib sisaldada ka trahvi määramist, põhjendatakse ja selles täpsustatakse, millistel tehnilistel ja finantstingimustel tagatakse vaidluse lahendusena vajaduse korral juurdepääs artiklis L 134-19 nimetatud võrkudele, rajatistele ja seadeldistele või nende kasutamine.

Kui see on vaidluse lahendamiseks vajalik, võib komitee objektiivselt, läbipaistvalt, mittediskrimineerivalt ja proportsionaalsuse põhimõttest juhitud kindlaks määrata neile võrkudele, rajatistele ja seadeldistele juurdepääsu korra või nende kasutamise tingimused.“

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimus

- 12 Kaks maagaasi tarnivat äriühingut Poweo ja Direct énergie sõlmisid vastavalt 21. juunil 2005 ja 21. novembril 2008 kaks maagaasi jaotusvõrgus ülekandmise lepingut (edaspidi „vaidlusalused lepingud“) Prantsusmaal võrguhalduriks oleva äriühinguga GRDF. Poweo ja Direct énergie ühinemisel asutati äriühing Poweo-Direct énergie, millest sai Direct énergie.
- 13 Vaidlusalused lepingud sisaldasid vahendustingimust, mis kohustas tarnijaid tarnima gaasi lõppkliendiga sõlmitud ühtse lepingu raames – s.o lepingu, milles on gaasi tarnimine ja jaotamine seotud lõppklientidele GRDF-i nimel vahendusteenuste osutamisega, ilma et oleks võimalik läbi rääkida nende teenuste osutamise hinna või tingimuste üle. Euroopa Kohtule esitatud toimikust nähtub, et tarnijad pidid lõpptarbijatelt sisse nõudma summad, mida viimased võlgnesid tariifi alusel GRDF-i osutatud jaotusteenuste eest ja mille tarnijad pidid seejärel GRDF-ile üle kandma. Tarnijad olid aga kohustatud need summad üle kandma isegi juhul, kui lõpptarbijaja oli need tasumata jätnud. Niisiis oli GRDF vahendustingimuse abil kandnud tasumata summade riski üle Direct énergiele.
- 14 Direct énergie pöördus 22. juulil 2013 energiaregulatsiooni komisjoni (CRE) vaidluste lahendamise ja sanktsioonide määramise komitee (Comité de règlement des différends et des sanctions, edaspidi „Cordis“) poole, leides, et vahendustingimus oli vastuolus kohaldatava riigisisese normistikuga. Esiteks palus ta, et Cordis teeks GRDF-ile ettekirjutuse viia oma lepingud vastavusse energeetikavaldkonnas kehtivate õigusaktidega, ning teiseks, et GRDF määraks kindlaks tarnija poolt lõppkliendiga sõlmitud ühtse lepingu raames tarnija poolt võrguhalduri nimel osutatavate vahendusteenuste tariifid. Menetluses kuulus Cordis ära ka veel teise maagaasi tarniva äriühingu Eni Gas.
- 15 Asudes seisukohale, et vahendustingimus oli vastuolus kohaldatava riigisisese normistikuga, tegi Cordis 19. septembri 2014. aasta otsusega GRDF-ile ettekirjutuse edastada äriühingule Direct énergie „[vaidlusaluste lepingute] muudetud versioon, millega lepinguline olukord oleks selline, nagu see oleks pidanud olema, kui [need lepingud] oleksid olnud algusest peale kehtivate õigusnormidega kooskõlas“. Cordis täpsustas veel, et tema pädevus hõlmas kogu talle lahendamiseks antud vaidlusega seotud perioodi, kui kohaldamisele kuuluvatest aegumist puudutavatest normidest ei tulenenud teisiti, ilma et oleks oluline, millal vaidlus poolte vahel tekkis.
- 16 Nii GRDF, Direct énergie kui ka Eni Gas esitasid selle otsuse peale cour d’appel de Paris’le (Pariisi apellatsioonikohus, Prantsusmaa) kaebuse.
- 17 Cour d’appel de Paris (Pariisi apellatsioonikohus) jättis 2. juuni 2016. aasta otsusega Cordise otsuse sisuliselt muutmata. Ta kohustas GRDF-i tegema ettepanekut vaidlusaluste lepingute muutmiseks lisade abil, milles tuli ette näha, et vahendustingimus tuleb lugeda lepingusse mitte kunagi kuulunuks. Peale selle kohustas see kohus GRDF-i maksma Direct énergiele õiglast ja proportsionaalset tasu, võttes arvesse kulusid, mida välditi seoses vahendusteenustega, mida Direct énergie osutas oma klientidele alates nende lepingute allkirjastamise päevast.
- 18 GRDF esitas selle kohtuotsuse peale kassatsioonkaebuse eelotsusetaotluse esitanud kohtule, Cour de cassation’ile (Prantsusmaa kassatsioonikohus). Vastuväidete hulgas, millega GRDF vaidlustas Cour d’appel de Paris’ (Pariisi apellatsioonikohus) otsuse, oli väide, milles GRDF sisuliselt leidis, et liidu õigusega on vastuolus see, kui Cordise otsuse tagasiulatuvat jõudu kohaldatakse asjaolude suhtes, mis leidsid aset enne vaidluse tekkimist.
- 19 Viidates 13. märtsi 2008. aasta kohtuotsusele Vereniging Nationaal Overlegorgaan Sociale Werkvoorziening jt (C-383/06–C-385/06, EU:C:2008:165, punkt 55), tuletas eelotsusetaotluse esitanud kohus meelde, et Euroopa Kohus on käsitlenud õiguskindluse põhimõtet ning möönnud, et see võib prevaleerida liidu õiguse tõhususe ees.

- 20 Neil asjaoludel otsustas Cour de cassation (kassatsioonikohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas [...] direktiivi 2009/73 [...] ja eriti selle artikli 41 lõiget 11 tuleb tõlgendada nii, et need nõuavad, et reguleerival asutusel oleks vaidluse lahendamisel õigus teha otsus, mis kehtib kogu talle lahendamiseks antud vaidlusega hõlmatud ajavahemiku suhtes, sõltumata sellest, millal vaidlus poolte vahel tekkis, ning millega iseäranis otsustatakse kohaldada järelemeid, mis on tingitud sellest, et leping on direktiivi sätetega vastuolus, mistõttu selle otsuse mõju hõlmab kogu lepinguperioodi?“

Euroopa Kohtu pädevus

- 21 Euroopa Kohtus toimunud kohtuistungil väitis GRDF, et käesolev vaidlus käsitleb teenust, mida maagaasi tarnija osutas jaotusvõrgu haldurile ning et selline teenus ei kuulu direktiivi 2009/73 kohaldamisalasse. Tema sõnul reguleerib kõnealune direktiiv üksnes maagaasi jaotusvõrgu halduri teenuseid tarnijatele.
- 22 Selle argumendiga ei saa nõustuda.
- 23 Direktiivi 2009/73 artikli 1 kohaselt kehtestatakse sellega ühiseeskirjad maagaasi ülekande, jaotamise, tarnimise ja hoiustamise kohta. Selles sätestatakse eeskirjad, mis on seotud maagaasisektori korraldamise ja toimimisega, juurdepääsuga turule, maagaasi ülekande-, jaotus-, tarne- ja hoiustamislubade väljastamise ning võrkude kasutamise nõuete ja korraga.
- 24 Direktiivi 2009/73 artikli 32 lõikes 1 on sätestatud, et liikmesriigid tagavad, et rakendatakse kolmandate isikute juurdepääsu süsteem jaotussüsteemidele, mida kohaldatakse kõigi vabatarbijate, sealhulgas tarneettevõtjate suhtes. Seda süsteemi, mis põhineb avaldatud tariifidel, kohaldatakse objektiivselt ja võrgukasutajate vahel vahet tegemata. Selleks on kõnealuse direktiivi artikli 41 lõike 1 punktidega a ja b antud reguleerivale asutusele ülesanne kehtestada või kinnitada läbipaistvate kriteeriumide alusel jaotamise tariifid või nende arvestamise meetoodika, samuti ülesanne tagada, et jaotusvõrgu haldurid täidaksid oma kõnealusest direktiivist tulenevaid kohustusi. Sama direktiivi artikli 41 lõike 10 kohaselt on reguleerival asutusel õigus nõuda vajaduse korral jaotussüsteemi haldurilt tingimuste, sealhulgas tariifide ja meetoodika muutmist. Peale selle võib direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 11 alusel iga osaline, kes soovib esitada kaebuse jaotussüsteemi halduri kohta seoses samast direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena (edaspidi „vaidlusi lahendav asutus“) väljastab siduva otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist.
- 25 Eelotsusetaotlusest nähtub aga, et Cordise menetletud vaidlus, mille pooled olid maagaasitarnija Direct énergie ja maagaasi jaotusvõrgu haldur Prantsusmaal, GRDF, käsitles sisuliselt kohustust, mille GRDF oli seadnud Direct énergiele Prantsuse jaotusvõrgule juurdepääsu tingimusena, nimelt kohustust võtta enda kanda risk, et lõpptarbijad jätavad maagaasi jaotamise tariifi järgi võlgnetavad summad tasumata. Eelotsusetaotlus põhineb kaalutlusel, et selline tava on direktiivi 2009/73 sätetega vastuolus. Seega kuulub vaidlus direktiivi 2009/73 kohaldamisalasse.
- 26 Eelneva alusel tuleb teha järeldus, et Euroopa Kohus on pädev eelotsuse küsimusele vastama.

Eelotsuse küsimuse analüüs

- 27 Kõigepealt tuleb märkida, et eelotsusetaotlus põhineb eeldusel, et direktiivi 2009/73 sätetega on vastuolus selline maagaasi jaotusvõrgu halduri lepingute sõlmimise tava, mis seisneb selles, et maagaasitarnijale seatakse riiklikule jaotusvõrgule juurdepääsu tingimusena kohustus võtta enda kanda risk, et lõpptarbijad jätavad maagaasi jaotamise tariifi järgi võlgnetavad summad tasumata. Kuivõrd antud eeldusele ei ole Euroopa Kohtus vastu vaieldud, põhineb küsimuse analüüs sel eeldusel.
- 28 Oma küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas direktiivi 2009/73 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui direktiivi artikli 41 lõikes 11 nimetatud vaidlusi lahendava asutuse otsuse kehtivus laieneb olukorrale tema lahendamisel oleva vaidluse poolte vahel, mis oli olemas enne selle vaidluse tekkimist, muu hulgas sellele, kui maagaasi ülekandelepingu kontekstis kohustatakse ühte vaidluse poolt viima seda lepingut kogu lepinguperioodi ajaks kooskõlla liidu õigusega.
- 29 Olgu osutatud, et direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 11 alusel võib iga osaline, kes soovib esitada kaebuse maagaasi jaotussüsteemi halduri kohta seoses samast direktiivist kõnealusele haldurile tulenevate kohustustega, saata kaebuse reguleerivale asutusele, mis vaidlusi lahendava asutusena väljastab siduva otsuse kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist.
- 30 Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleneb nii liidu õiguse ühetaolise kohaldamise nõudest kui ka võrdsuse põhimõtte nõudest, et sellise liidu õigusnormi sõnastust, mis ei viita sõnaselgelt liikmesriikide õigusele õigusnormi tähenduse ja ulatuse kindlaksmääramiseks, tuleb tavaliselt kogu liidus tõlgendada autonoomselt ja ühetaoliselt ning sellise tõlgenduse andmisel ei tule arvesse võtta mitte ainult selle sätte sõnastust, vaid ka sätte konteksti ja asjaomase õigusakti eesmärki (23. mai 2019. aasta kohtuotsus WB, C-658/17, EU:C:2019:444, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 31 Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigesti on märkinud, ei ole direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 11 sõnastuses täpsustatud, milline on vaidlusi lahendava asutuse otsuste ajaline kehtivus, ja konkreetselt, kas need võivad mõjutada olukorda enne kohtuvaidluse tekkimist.
- 32 Selle sätte konteksti kohta olgu tõdetud, et direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 1 punktis b on reguleerivale asutusele antud ülesanne tagada, et jaotusvõrgu haldurid järgiksid neile sellest direktiivist tulenevaid kohustusi. Võrguhalduri kohustuste hulka kuulub iseäranis direktiivi artikli 32 lõikest 1 tulenev kohustus kohaldada kolmandate isikute juurdepääsu süsteemi jaotussüsteemidele objektiivselt ning võrgukasutajate vahel vahet tegemata.
- 33 Võimaldamaks reguleerivatel asutustel selle ülesande täitmist, tagavad liikmesriigid direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 10 kohaselt, et neil asutustel oleks vajalikud volitused, sealhulgas õigus teha maagaasiettevõtjate suhtes siduvaid otsuseid, et ettevõtjad muudaksid vajaduse korral võrguga ühendamise ja sellele juurdepääsu tingimusi, samuti iseäranis tariife, et tagada nende proportsionaalsus ja mittediskrimineeriv kohaldamine.
- 34 Direktiivi 2009/73 eesmärk on luua täielikult ja tegelikult avatud ja konkurentsivõimeline maagaasi siseturg, kus kõik tarbijad võivad vabalt valida oma tarnijaid ja kõik tarnijad saavad vabalt transportida oma kaupu oma klientidele (vt selle kohta 7. septembri 2016. aasta kohtuotsus ANODE, C-121/15, EU:C:2016:637, punkt 26). Nagu nähtub direktiivi artiklist 1, kehtestatakse direktiiviga selleks ühiseeskirjad maagaasi ülekande, jaotamise, tarnimise ja hoiustamise kohta (vt selle kohta 14. mai 2019. aasta kohtumäärus Acea Energia jt, C-406/17–C-408/17 ja C-417/17, ei avaldata, EU:C:2019:404, punkt 54). Direktiivi põhjendustes 4, 6, 25 ja 40 on sellega seoses märgitud, et liidu seadusandja soovis tagada mittediskrimineeriva juurdepääsu gaasi jaotusvõrkudele (vt selle kohta 22. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus Essent jt, C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, punkt 65).

- 35 Siinkohal tuleb esimesena tagasi lükata GRDF-i argument, mille kohaselt vaidlusi lahendava asutuse otsused on haldusorgani otsused, millel ei või olla toimet, mis ulatuks aega enne poolte vahel vaidluse tekkimist. Niisugune tõlgendus läheks vastuollu direktiivi 2009/73 eesmärkidega ja kahjustaks selle soovitud toimet. Sarnaselt Euroopa Komisjonile tema kirjalikes seisukohtades tuleb osutada Euroopa Kohtu järjepidevale praktikale, mille järgi on kohustus tagada liidu õiguse täiemahuline mõju, kõrvaldades liidu õiguse rikkumise tagajärjed liikmesriigi kohtutel, aga oma vastava pädevuse piires samuti kõigil asjaomase liikmesriigi asutustel, sealhulgas haldusasutustel (vt selle kohta 12. juuni 1990. aasta kohtuotsus Saksamaa *vs.* komisjon, C-8/88, EU:C:1990:241, punkt 13; 7. jaanuari 2004. aasta kohtuotsus Wells, C-201/02, EU:C:2004:12, punkt 64, ja 4. detsembri 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality ja Commissioner of An Garda Síochána, C-378/17, EU:C:2018:979, punktid 38 ja 39).
- 36 Teisena tuleb märkida, et direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 11 kohaselt peab vaidlusi lahendav asutus tegema otsuse tõepoolest kahe kuu jooksul pärast kaebuse saamist. Vastupidi sellele, mida väidab GRDF oma kirjalikes seisukohtades, ei tähenda see siiski, et nimetatud asutus ei või teha otsuseid, mille kehtivus ulatub aega enne pooltevahelise vaidluse teket. Menetlustähtjad ei mõjuta nimelt kuidagi vaidlusi lahendava asutuse otsuse kehtivuse võimalikku kohandamist ajalisest aspektist.
- 37 Kolmandana tuleb seoses asjaoluga, et käesoleval juhul sõlmiti vaidlusalused lepingud enne direktiivi 2009/73 jõustumist, juhtida tähelepanu sellele, et nimetatud direktiiviga ei loodud uut regulatsiooni, vaid see võeti vastu otsese jätkuna direktiivile 2003/55, mis direktiiviga 2009/73 tunnistati kehtetuks ja asendati. Ka on viimati nimetatud direktiivil samad eesmärgid nagu direktiivil 2003/55 ja sellega ei muudetud materiaalõiguse normide sisu, eelkõige jaotusvõrgule juurdepääsu saamise osas, mis on ette nähtud vastavalt direktiivi 2003/55 artiklis 18 ning direktiivi 2009/73 artiklis 32 (vt selle kohta 26. märtsi 2015. aasta kohtuotsus komisjon *vs.* Moravia Gas Storage, C-596/13 P, EU:C:2015:203, punkt 37).
- 38 Käesoleval juhul nähtub eelotsusetaotlusest, et vaidlusalused lepingud sõlmiti 2005. ja 2008. aastal, st pärast 1. juulit 2004, mil liikmesriigid pidid direktiivi 2003/55 selle artikli 33 lõike 1 alusel hakkama rakendama.
- 39 Eeltoodu alusel tuleb teha järeldus, et selle direktiivi artikli 41 lõikes 11 nimetatud vaidlusi lahendava asutuse otsuse kehtivus laieneb ka tema menetleva kohtuasja poolte olukorrale, mis valitses nende vahel enne vaidluse tekkimist. Niisiis ei ole nimetatud sättega vastuolus otsus, millega kohustatakse üht selle vaidluse poolt muutma ülekandelepingut nii, et see oleks liidu õigusega kooskõlas kogu lepingu kehtivuse ajal.
- 40 Direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 11 sellist tõlgendust ei sea kahtluse alla ei õiguskindluse põhimõte ega ka õiguspärase ootuse kaitse põhimõte, millele tugineb GRDF.
- 41 Kui liikmesriigid võtavad meetmeid, millega rakendatakse liidu õigust, siis peavad nad kinni pidama selle õiguse üldpõhimõtetest (7. augusti 2018. aasta kohtuotsus Ministru kabinets, C-120/17, EU:C:2018:638, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 42 Siinkohal olgu osutatud, et õiguskindluse põhimõte nõuab esiteks, et õigusnormid oleksid selged ja täpsed, ning teiseks, et õigussubjektid saaksid nende kohaldamist ette näha (vt selle kohta 11. septembri 2019. aasta kohtuotsus Călin, C-676/17, EU:C:2019:700, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 43 Niisuguses olukorras on Euroopa Kohus tõepoolest ühelt poolt asunud seisukohale, et ta võib erandlikel juhtudel ja õiguskindlusest tulenevatel ülekaalukatel põhjustel ajutiselt peatada välistava toime, mis on liidu õiguse sättel sellega vastuolus oleva riigisisese õiguse suhtes; teiselt poolt on ta leidnud, et liikmesriigi kohtul võib üksnes Euroopa Kohtu kindlaks määratud tingimustel erandkorras olla lubatud kohaldada oma riigisisese õiguse sätet, mis võimaldab säilitada tühistatud riigisisese

õigusakti teatava toime liikmesriigi keskkonnakaitse ja elektrivarustuskindlusega seotud ülekaalukatel põhjustel (vt selle kohta 29. juuli 2019. aasta kohtuotsus *Inter-Environnement Wallonie ja Bond Beter Leefmilieu Vlaanderen*, C-411/17, EU:C:2019:622, punktid 177–179).

- 44 Siiski, isegi eeldades, et GRDF-i argumente tuleb mõista nii, nagu neis oleks esitatud vastav nõue, tuleb esmalt välistada, et eelotsusetaotluse esitanud kohtul oleks lubatud piirata liidu õigusega vastuolus oleva riigisisese õigusakti tühistamise ajalist kehtivust. Eelotsusetaotluse esitanud kohus ei ole esitanud konkreetseid tõendeid, millega oleks võimalik kindlaks teha õiguslikku ebakindlust põhjustavaid spetsiifilisi ohte, mis tekiksid juhul, kui Cordise otsuste kehtivus laieneks direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 11 alusel tema menetletava vaidluse poolte olukorrale, mis valitses nende vahel enne vaidluse tekkimist (vt analoogia alusel 27. juuni 2019. aasta kohtuotsus *Belgisch Syndicaat van Chiropraxie jt*, C-597/17, EU:C:2019:544, punkt 59 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 45 Lõpuks tugineb GRDF õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele, kuna käesoleval juhul võisid ettevõtjad õiguspäraselt oodata, et ülekandepingud on õiguspärased, sest läbirääkimised nende lepingute üle toimusid CRE juhtimisel ja kontrolli all vastavalt direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 6 punktile a.
- 46 Olgu sedastatud, et õigus tugineda õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele on igäühel, kellele riigi haldusamet on talle konkreetseid kinnitusi andes tekitanud põhjendatud ootusi (7. augusti 2018. aasta kohtuotsus *Ministru kabinets*, C-120/17, EU:C:2018:638, punkt 50 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 47 Seega tuleb kontrollida, kas selle haldusametuse aktid tekitasid kohtumenetluse osalisel põhjendatud ootuse, ning kui tekitasid, siis tuleb tuvastada, kas see ootus on õiguspärane (7. augusti 2018. aasta kohtuotsus *Ministru kabinets*, C-120/17, EU:C:2018:638, punkt 51 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 48 Käesoleval juhul väidab GRDF küll, et vaidlusaluste lepingute üle peeti läbirääkimisi CRE juhtimise ja kontrolli all, aga ta ei ole esitanud selle riigiasutuse konkreetseid kinnitusi põhikohtuasjas vaidluse all oleva vahendustingimuse vastavuse kohta.
- 49 Peale selle näib nii eelotsusetaotlusest kui ka Eni Gasi kirjalikest seisukohtadest, et Cordis – kes on ühtlasi direktiivi 2009/72 artikli 37 lõikes 11 nimetatud elektrenergia valdkonnas vaidlusi lahendav asutus – on juba alates 2008. aastast teinud elektrisektoris otsuseid, mis on võrreldavad põhikohtuasjas maagaasisektori kohta tehtud otsusega. Seega näib, et Cordis on juba teinud otsuse, et direktiiviga 2009/72 on vastuolus lepingutingimus, millega elektrijaotusvõrgu haldur jätab elektrijaotustariifi järgi tasumata maksete riski elektri tarnijate kanda – seda peab kontrollima eelotsusetaotluse esitanud kohus. Siinkohal tuleb tõdeda, et direktiivid 2009/72 ja 2009/73 on suunatud samadele eesmärkidele, mille seas on muu hulgas eesmärk tagada mittediskrimineeriv juurdepääs elektri või gaasi jaotusvõrkudele (vt selle kohta 22. oktoobri 2013. aasta kohtuotsus *Essent jt*, C-105/12–C-107/12, EU:C:2013:677, punkt 65).
- 50 Euroopa Kohtu praktika kohaselt ei saa pealegi Euroopa Liidu õigusakti konkreetse sätte vaidlustamisel tugineda õiguspärase ootuse kaitse põhimõttele ning Euroopa Liidu õigust kohaldama kohustatud riigiasutuse tegevus, mis on sellega vastuolus, ei saa olla ettevõtja jaoks alus õiguspärasele ootusele olla koheldud viisil, mis on Euroopa Liidu õigusega vastuolus (7. augusti 2018. aasta kohtuotsus *Ministru kabinets*, C-120/17, EU:C:2018:638, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 51 Neil asjaoludel näib – tingimusel, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu kontroll seda kinnitab –, et reguleeriva asutuse direktiivi 2009/73 artikli 41 lõike 6 punkti a alusel tehtud aktid (st jaotustingimuste heakskiitmine, sh tariifid) ei saanud tekitada GRDF-il õiguspärast ootust, et vahendustingimus ise oli kooskõlas selles direktiivis ette nähtud jaotusvõrgule mittediskrimineeriva juurdepääsu põhimõttega.

- 52 Eeltoodud kaalutluste alusel tuleb esitatud küsimusele vastata, et direktiivi 2009/73 tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus, kui direktiivi artikli 41 lõikes 11 nimetatud vaidlusi lahendava asutuse otsuse kehtivus laieneb tema lahendamisel oleva vaidluse poolte olukorrale, mis valitses nende vahel enne vaidluse tekkimist, muu hulgas sellele, kui maagaasi ülekandelepingu kontekstis kohustatakse ühte vaidluse poolt viima seda lepingut kogu lepinguperioodi ajaks kooskõlla liidu õigusega.

Kohtukulud

- 53 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (teine koda) otsustab:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. juuli 2009. aasta direktiivi 2009/73/EÜ, mis käsitleb maagaasi siseturu ühiseeskirju ning millega tunnistatakse kehtetuks direktiiv 2003/55/EÜ, tuleb tõlgendada nii, et sellega ei ole vastuolus, kui direktiivi artikli 41 lõikes 11 nimetatud reguleeriva asutuse, kes tegutseb vaidlusi lahendava asutusena, otsuse kehtivus laieneb tema lahendamisel oleva vaidluse poolte olukorrale, mis valitses nende vahel enne vaidluse tekkimist, muu hulgas sellele, kui maagaasi ülekandelepingu kontekstis kohustatakse ühte vaidluse poolt viima seda lepingut kogu lepinguperioodi ajaks kooskõlla liidu õigusega.

Allkirjad